

ბესიკის ელჩობის საკითხისათვის ირანში

მოკლე შინაარსი

XVIII საუკუნის 70-იან წლების მეორე ნახევარში მდგომარეობა ირან-ოსმალეთს შორის უკიდურესად დაიძაბა. ოსმალეთთან ომის წინ ქერიმ-ხანისათვის მეტად ძვირფასი უნდა ყოფილიყო ერეკლეს პოზიცია. ერეკლე II ირანის ბატონობისაგან ქართლ-კახეთის ფორმალურ გათავისუფლებას დიდი ხანია დაჟინებით ცდილობდა. მეფე განსაკუთრებით უნდობლად უყურებდა ქერიმ-ხანს, რომელიც თავისთან დიდი პატივით ინახავდა ქართლის ტახტის მამიებელს, რუსეთიდან „გამოპარულ“ ალექსანდრე ბაქარის ძეს. ერეკლე II-ს წყალობა და სიყვარულის სიტყვები ხონთქრისგან მიუვიდა. საბოლოოდ ერეკლემ ოსმალეთის მხარე დაიჭირა და მასთან ხელშეკრულებაც გააფორმა, რომელიც სამწუხაროდ, ჩვენთვის უცნობია.

როგორც ჩანს, ქართლ-კახეთ-ოსმალეთის ხელშეკრულება სოლომონ მეფემ თავის საწინააღმდეგოდ მიიჩნია და ირანში დიპლომატიური მისიით ბესარიონ გაბაშვილი გაგზავნა. მისი მიზანი იყო ალექსანდრე ბატონიშვილის იმერეთში ჩამოყვანა, ქართლში აჯანყების ორგანიზება, ერეკლეს ტახტიდან ჩამოგდება და ალექსანდრე ბაქარისძის გამეფება, მაგრამ ერეკლე II-ის მოქნილმა და შორსმჭვრეტელმა პოლიტიკამ ქართლ-კახეთის სამეფოს თავიდან ააცილა კარსმომდგარი საშიშროება.

Roman Gogolauri

ON THE ISSUE - BESIKI, AMBASSADOR OF IRAN

Abstract

The relationship between Iran and the Ottoman Empire became increasingly tense in the second half of the 70s of the XVIII century. The position of King Erekle II should have been very valuable for Kerim-Khan before the war with the Ottoman Empire. Erekle II constantly tried to liberate Kartl-Kakheti from Iran's domination. King didn't trust Kerim-Khan who with great honor took care of Alexander Bakarisdze – a seeker of the throne of Kartli who had “escaped” from Russia. Khontkari (Sultan) sent his mercy and words of love to the king. Eventually King Erekle II supported Ottomans and even signed an agreement with them. Unfortunately, the agreement isn't known to us.

It seems that King Solomon considered the Treaty of Kartl-Kakheti and the Ottoman Empire against himself and sent Bessarion Gabashvili to Iran with diplomatic mission.

His goal was to bring Prince Alexander to Imereti, to organize the rebellion in Kartli, to dethrone Erekle II and crown Alexander Bakarisdze. But with the help of flexible policy of King Erekle II, Kartl-Kakheti Kingdom was averted from impending danger.

საკვანძო სიტყვები: ერეკლე II, სოლომონ I, ალექსანდრე ბაქარისძე, ქართლ-კახეთი, ოსმალეთი, ირანი, ქერიმ-ხანი, სულთანი, ვეკილი, სულეიმან ფაშა.

Key words: Erekle II, Solomon I, Alexander Bakarisdze, Kartl-Kakheti, the Ottoman Empire, Iran, Kerim- Khan, Sultan, lawyer, Suleiman Pasha.

შესავალი. სამეცნიერო ლიტერატურაში ბესიკის ირანში ელჩობას მრავალი გამოკვლევა და სტატია მიეძღვნა. ავტორთა შორის შეიძლება დავასახელოთ: ზ. ჭიჭინაძე, მ. ჯანაშვილი, ალ. ბარამიძე, მ. ბურჯანაძე, ს. გორგაძე, გ. ლეონიძე, ს. ცაიშვილი და სხვანი, მაგრამ ამ მხრივ დიდია პროფ. ვ. მაჭარაძის დამსახურება, რომელმაც ამ თემას სპეციალური მონოგრაფია მიუძღვნა (მაჭარაძე, 1968). მიუხედავად ზემოაღნიშნულ ავტორთა დამსახურებისა, მათ შრომებში არსებობს სადავო საკითხები, რომლებიც დაზუსტებას მოითხოვს.

მსჯელობა. წინამდებარე სტატიაში ჩვენი მიზანია ავხსნათ და დავაზუსტოთ ბესიკის ირანში ელჩობის მიზანი და ამოცანები.

საკითხის ისტორიოგრაფია კი ასეთია: 1885 წელს მას შეეხო ზ. ჭიჭინაძე, 1912 წელს – ს. გორგაძე, 1931 წელს ალ. ბარამიძე, 1942 წელს გ. ლეონიძე, ცოტა მოგვიანებით, 1962 წელს ს. ცაიშვილი.

ყველა ზემოხსენებული ავტორის ჩამოყალიბებული თვალსაზრისით, ბესიკი ირანს გაუგზავნიათ ალექსანდრე ბატონიშვილის ჩამოსაყვანად და ერეკლეს ტახტიდან ჩამოსაგდებად. თუმცა ამ თვალსაზრისის აშკარა გამოთქმისაგან ზოგიერთი ავტორი თავს იკავებს, სიფრთხილეს იჩენს, მაგრამ მისი კრიტიკა არავის უცდია (მაჭარაძე, 1968: 29). პოეტის ირანში ელჩობის შესახებ მეცნიერების განკარგულებაში არც ერთი დოკუმენტი არ იყო, გარდა პოეტის ირანს ელჩობის უთარილო მოგონების ნაწიკვებისა, რომელიც 1921 წელს აღმოაჩინა გ. ლეონიძემ, მაგრამ იქ მხოლოდ ელჩობის მარშრუტია ნაჩვენები,

ირანს გამგზავრების ამოცანის შესახებ კი პოეტი არაფერს გვამცნობს.

1962 წელს ასტრახანისა და მოსკოვის სახელმწიფო არქივებში პროფ. ვ. მაჭარაძეს მის მიერ აღმოჩენილმა მასალებმა საშუალება მისცა შემდეგი დასკვნები გაეკეთებინა: 1) 1778 წლის ზაფხულში თურქეთის მთავრობამ ანატოლიაში ჯარების თავმოყრა დაიწყო, რის შედეგად მათი იმერეთში შეჭრის საფრთხე შეიქმნა ურჩი ვასალის (იმერეთის მეფის) დასასჯელად, რათა იმერეთის სამეფოზე თურქეთის ბატონობა აღდგენილიყო. იმერეთის მეფემ, მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილებისა და ქვეყნის გადარჩენის მიზნით, ირანში საგანგებო ელჩი გაგზავნა, რათა ირან-თურქეთის წინააღმდეგობით ესარგებლა და იმერეთისათვის დარტყმა თავიდან აეცილებინა.

მიუხედავად ზემოაღნიშნული მკვლევრის მიმართ ჩვენი უღრმესი პატივისცემისა, მთლიანად ვერ გავიზიარებთ მის მოსაზრებას შემდეგი გარემოებების გამო. ქვემოთ სწორედ ამაზე გვექნება საუბარი.

XVIII საუკუნის 70-იანი წლების მეორე ნახევარში მდგომარეობა გართულდა. ირან-ოსმალეთს შორის დამოკიდებულება გამწვავდა. 1776 წელს 13 თვის ალყის შემდეგ, ირანის ჯარებმა ხელთ იგდეს დიდი ეკონომიკური მნიშვნელობის მქონე სავაჭრო ქალაქი ბასრა და საფრთხე შეუქმნეს ბაღდადს. რუსეთთან ომში დამარცხებული თურქეთი ფინანსურ სიძნელეებს განიცდიდა, მოშლილი მეურნეობა რუსეთის სასარგებლო კონტრიბუციის დაფარვას ვერ აუდიოდა. ყირიმის საკითხის გამო რუსეთ-თურქეთის ურთიერთობა უკიდურესად დაძაბული იყო.

ერეკლე ირანის ბატონობისაგან ქართლ-კახეთის ფორმალურ განთავისუფლებას დიდი ხანია დაჟინებით ცდილობდა, მაგრამ საამისო შემთხვევა მას აქამდე არ ეძლეოდა. მეფე განსაკუთრებით უნდობლად უყურებდა ქერიმ-ხანს. საამისოდ საკმარისი მიზეზიც ჰქონდა – ირანის ვეჭილი თავისთან დიდი პატივით ინახავდა ქართლის ტახტის მაძიებელს, რუსეთიდან „გამოპარულ“ ალექსანდრე ბაქარის ძეს.

რაც შეეხება სოლომონ I, იგი გარკვეულ დრომდე ირან-თურქეთის კონფლიქტისაგან განზე გადგა.

ოსმალეთთან ომის წინ ქერიმ-ხანისათვის მეტად ძვირფასი უნდა ყოფილიყო ერეკლეს პოზიცია. ირანის ვეჭილმა ერეკლეს დიდი საჩუქრები გამოუგზავნა და „წყალობა-სიყვარულის სიტყვა“ შემოუთვალა 1777 წლის 24 ივლისს. ამაზე ცოტა ადრე,

მარტში, ქართლ-კახეთის მეფეს ძვირფასი საჩუქრები. წყალობა და სიყვარულის სიტყვები ხონთქრისგანაც მოუვიდა. ერეკლემ საქმის ვითარება აწონ-დაწონა და ოსმალეთისათვის მხარის დაჭერა გადაწყვიტა. აკად ნ. ბერძენიშვილი ამას შემდეგით ხსნის: ერეკლეს იმედი ჰქონდა, რომ ოსმალეთი ირანს დაამარცხებდა. ირან-ოსმალეთს შორის მომავალ საზავო ხელშეკრულებაში შეტანილი იქნებოდა ცალკე მუხლი, რომელშიც ირანი სამუდამოდ უარს იტყოდა ქართლ-კახეთზე, რაც ცოტა არ იყოს საეჭვოდ გვეჩვენება.

ასევე, საკამათოდ გვეჩვენება ის აზრიც, რომ ერეკლე შეეცადა ოსმალეთის დახმარებით მოეპოვებინა ის, რის მოპოვებასაც რუსეთის შემწობით არაერთგზის უნაყოფოდ ცდილობდა.

1778 წლის 23 მაისს ერეკლეს ოსმალეთის ხონთქრისაგან ძვირფასი საჩუქრები და ელჩი მოუვიდა, შეთანხმება შედგა. ამიერიდან ქართლ-კახეთი ოსმალეთის მოკავშირედ ითვლებოდა (ბერძენიშვილი, 1973: 408).

გასაზიარებელია XIX საუკუნის თურქი ისტორიკოსის ჯედეთ ფაშას მოსაზრება ამ საკითხთან დაკავშირებით: „ხელშეკრულების თანახმად, ერეკლე კისრულობდა, რომ ხელი შეუშალოს ახერბაიჯანის ხანების კავშირს ირანის შაჰთან - ქერიმ ხანთან“ (კაკაბაძე, 1991: 21).

იქვე განაგრძობს, რომ „მისი დიდებულობა ფადიშაჰისაგან მას (ერეკლეს - რ.გ.) მიეცემა ერთგვარი შესაძლებლობა თავისი ძალისა და ძლიერების უზრუნველსაყოფად“ (ირანის წინააღმდეგ - რ.გ.) (კაკაბაძე, 1991: 21).

მკვლევარი მ. სამსონაძე ამ ფრაზაში თურქეთის მხრიდან ერეკლეს მიერ იმერეთის შეერთების დასტურს გულისხმობს. როგორც ჩანს, აღნიშნულ შეთანხმებაში იმერეთის მეფემ თავისი საწინააღმდეგო აქცია გატვირთა. იგი სამკედრო-სასიციოცხოლო ბრძოლისათვის განეწყო (სამსონაძე, 203: 5).

მართალია, ხელშეკრულება საიდუმლო იყო, მაგრამ საკითხის ირგვლივ არსებული დამატებითი წყაროებისა და სამეცნიერო ლიტერატურის გაცნობამ იმ დასკვნამდე მიგვიყვანა, რომ ერეკლე მეორესა და სულთანს შორის აღნიშნული ხელშეკრულება პარიტეტულ საწყისებზე დაიდო, რომელიც მიმართული უნდა ყოფილიყო როგორც ირანის, ასევე რუსეთის წინააღმდეგ, ვინაიდან ამ შემთხვევაში ირანი და რუსეთი ერთგვარ მოკავშირეებსაც კი წარმოადგენდნენ ერეკლეს წინააღმდეგ. ამის თქმის საშუალებას გვაძლევს ალექსანდრე ბაქარის

ძის „მოღვაწეობა“ რუსეთსა და ირანში, რომლის მიზანს ქართლის ტახტის დაკავება წარმოადგენდა. ტახტის დაკარგვის შიშმა კი ერეკლე აიძულა თურქეთთან მოკავშირე და პარტნიორი ეძია რუსეთ-ირანის ტანდემის წინააღმდეგ. ამ დროისათვის კი ქართლის ტახტის მაძიებელი და რუსეთიდან „აშგუბული“ ალექსანდრე ბატონიშვილი ირანში ქერიმ-ხანთან იმყოფებოდა.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სოლომონ მეფის შიში უსაფუძვლო როდი იყო. თურქებმა 1778 წლის ბოლოს ანატოლიაში თავმოყრილი ჯარები მართლაც დაძრეს დასავლეთ კავკასიისა და ყირიმის მიმართულებით.

როგორც ჩანს, ქართლ-კახეთ-ოსმალეთის ხელშეკრულება სოლომონ მეფემ თავის საწინააღმდეგოდ მიიჩნია, ვინაიდან ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის თანახმად იმერეთი კვლავ თურქეთის გავლენის სფეროში რჩებოდა. ამდენად, სოლომონი ირანთან კარგი ურთიერთობით დაინტერესებული უნდა ყოფილიყო, რაც შეეხება რუსეთს, თურქეთის გაღიზიანების შიშით 1775 წლიდან იმერეთთან ოფიციალურ ურთიერთობას გაუზობოდა. სწორედ ამიტომ სოლომონმა თავისი ელჩი ბესიკი გაუზავნა ირანს ქერიმ-ხანთან, რომლის მიზანი უთუოდ ალექსანდრე ბაქარის ძის ჩამოყვანა იქნებოდა. აღნიშნულ საკითხს, მკვლევარი მიხეილ სამსონაძე კიდევ ერთხელ შეეხო 2012 წელს გამოცემულ საქართველოს ისტორიის სახელმძღვანელოში, სადაც წერს: „სოლომონმა კარგად იცოდა ქართლ-კახეთისა და თურქეთის შეთანხმების შინაარსი, რაც როგორც ჩვენ გვგონია, იმაში მდგომარეობდა, რომ ერეკლე უარს ამბობდა ირანის ქვეშევრდომობაზე, აღიარებდა სულთანის უზენაესობას, კისრულობდა თავის სამფლობელოში არ დაეშვა რუსეთის ფეხის მოკიდება, სამაგიეროდ სულთნის კარი მას „უთმობდა“ თავის უფლებებს დასავლეთ საქართველოზე. ამგვარი „მსხვერპლი პორტას შექმლო უმტკივნეულოდ გაედო, რადგან ლიხთიმერეთი მისი გავლენიდან გამოსული იყო და მასზე უფლებების ფაქტობრივი აღდგენის პერსპექტივა თითქმის არ ჩანდა“ (საქართველოს ისტორია, 2012: 424), რაც ჩვენ საკამათოდ გვეჩვენება. გასათვალისწინებელია ერთი გარემოება, რომელსაც მკვლევარები გვერდს უვლიან. ეს გახლავთ ახალციხის ფაშის სულეიმანის ურთიერთობა ერეკლე II-სთან. თუ ოსმალ-ქართლ-კახეთის ხელშეკრულების დადების საწყის სტადიაზე სულეიმან ჯაყელი ამ მოლაპარაკებაში შუამავალი იყო, ახლა კი ხელშეკრულების

დადების შემდეგ ერეკლესა და სულეიმანს შორის ურთიერთობა გაცივდა, რაც იმაში გამოიხატა, რომ სულეიმანმა თავშესაფარი მისცა ირანიდან დაბრუნებულ ალექსანდრე ბატონიშვილს და თანაუგრძნობდა სოლომონთან ერთად ერეკლეს წინააღმდეგ ბრძოლაში. ბუნებრივად ისმის კითხვა: რამ მისცა სულეიმანს ამგვარი განწყობა ერეკლეს წინააღმდეგ, ის ხომ ოსმალეთის ხელდებულად ითვლებოდა და თავისი მფლობელის წინააღმდეგ ამგვარი დამოკიდებულება ამბოხებას ხომ არ ნიშნავდა? ეფიქრობთ, ხელშეკრულების შინაარსის დეტალები სულეიმან ფაშას უფრო უნდა სცოდნოდა, ვიდრე სოლომონ პირველს.

თუ სოლომონი ინსტიტუტურად ხვდებოდა ხელშეკრულების შინაარსს, მაშინ სულეიმანს დაწვრილებით უნდა გაეგო ხელშეკრულების არსი. სწორედ ამას უნდა გამოეწვია მისი დაპირისპირება ერეკლესთან. ჩანს, სულეიმან ჯაყელმა თავისი აგენტების საშუალებით კარგად გაიგო ქართლ-კახეთის და ოსმალეთის შეთანხმების შინაარსი, რაც, ჩვენი აზრით, იმაში მდგომარეობდა, რომ სულთანმა ერეკლეს უთმობდა ახალციხის საფაშოს. ერეკლეს ამ ტერიტორიის მიმართ პრეტენზია ჯერ კიდევ რუსეთ-ოსმალეთის 1768-1774 წლების ომის დროსაც გამოიხატა. გარდა ამისა, ახალციხის ფაშა ნომინალურად ცნობდა სულთნის უხენაესობას. ძირითადად, იგი დამოუკიდებლობას ინარჩუნებდა. ამგვარ პრეცედენტს ჯერ კიდევ ვახტანგ მეექვსის დროს ჰქონდა ადგილი, როდესაც სულთანმა ვახტანგს ირანის წინააღმდეგ ბრძოლის სანაცვლოდ მთელი საქართველოს ტერიტორიების ჩაბარებას ჰპირდებოდა (ბროსე, 1865: 5-6). რაც შეეხება მ. სამსონაძის განცხადებას, რომ ერეკლე აღიარებდა სულთნის უხენაესობას, ესეც გადაჭარბებულად მიგვაჩნია. რუსეთ-ოსმალეთის 1768-1774 წლების ომში ოსმალეთი სასტიკად დამარცხდა. მას დაეკისრა 4,5 მლნ მანეთის კონტრიბუციის გადახდა რუსეთის სასარგებლოდ. ამასთანავე, დაკარგა კონტროლი ყირიმზე, რომელიც ნეიტრალურ ზონად გამოცხადდა. ოსმალეთს სასიცოცხლოდ ესაჭიროებოდა ქართლ-კახეთთან კარგი ურთიერთობის დამყარება, რათა მომავალში კიდევ არ შემოეყვანათ რუსის ჯარი, რაც ოსმალეთს იძულებულს ხდიდა ქართლ-კახეთისათვის დაეთმო ახალციხის საფაშო და პარიტეტულ საწყისებზე დაედო ხელშეკრულება. მ. სამსონიძის კიდევ ერთ მოსაზრებას უნდა გაესვას ხაზი. მას მოყვანილი აქვს იესე ოსეს ძის ციტატა: „იყო დიდს მზადებაში და ჰყვა

ჯარი დაბარებულ ლეკისა, ოსისა, ქისტისა, ქართლისა, კახეთისა და არაგვის იცოდა, თუ სად ნებავს წასვლა და იყო დიდ საქმეში შესული...“ (ბარათაშვილი, 1983: 673). ეს 1778 წლის შემოდგომაზე მოხდა, როდესაც ბესიკ გაბაშვილი გაემგზავრა ირანში, მ. სამსონაძე ფიქრობს, რომ ეს ჯარი ერეკლეს იმერეთში შესატყვევად ჰყავდა მობილიზებული. სინამდვილეში კი ერეკლემ ეს ჯარი იმავე წელს მისი გავლენის სფეროდან გამოსული განჯის ხანის დასასჯელად გამოიყენა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ალექსანდრე ბატონიშვილი ქართლის ტახტის მემკვიდრე და მაძიებელი იყო. ქართლის ტახტს კი იმუამად ერეკლე მეორე ფლობდა. რადგანაც ერეკლესა და ოსმალეთს შორის ხელშეკრულება სოლომონმა თავის საწინააღმდეგოდ მიიწინა, იგი სისხლხორცეულად დაინტერესებული იყო ქართლის ტახტისთვის ბრძოლაში ალექსანდრე ბატონიშვილისათვის დაეჭირა მხარი ერეკლეს წინააღმდეგ, ვინაიდან სოლომონი ერეკლეში ხელდავდა თავის მთავარ მოწინააღმდეგეს. შედეგმაც არ დააყოვნა. 1779 წლის სექტემბერში ალექსანდრე ბაქარის ძე იმერეთს მოვიდა. ალექსანდრეს ქართლში ჰყავდა მომხრეები, რომლებიც უკმაყოფილონი იყვნენ კახეთის ბაგრატიონების გაბატონებისა. მან სცადა ქართლში აჯანყების მოწყობა, მაგრამ დამარცხდა და ახალციხეში გაიქცა.

ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ პროფ. ვ. მაჭარაძის მოსაზრება ბესიკის ელჩობასთან დაკავშირებით, რომლის მიხედვით თითქოს ოსმალეთი ცდილობდა იმერეთზე ბატონობის აღდგენას, და მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით საგანგებო ელჩი გაგზავნა ირანში. ჩვენ აღნიშნულ მოსაზრებას ვერ გავიზიარებთ იმის გათვალისწინებით, რომ 1774 წლის ქუჩუკ-კაინარჯის ზავის 23-ე მუხლის თანახმად, დასავლეთ საქართველო მთლიანად ოსმალეთის გავლენის სფეროში რჩებოდა. ირანი ვერ ჩაერეოდა ოსმალეთის საშინაო საქმეებში, ვინაიდან 1639 წ. ზოხაბის ზავის თანახმად, ირანმა ცნო დასავლეთ საქართველო, მათ შორის იმერეთის სამეფო ოსმალეთის გავლენის სფეროდ. მეორეც, ანატოლიაში ჯარების თავმოყრა არ იშნავდა მაინცდამაინც იმერეთზე თავდასხმას. საქმე ისაა, რომ რუსეთის ზეწოლის შედეგად ქუჩუკ-კაინარჯის ზავით ყირიმი დამოუკიდებელ პოლიტიკურ ერთეულად გამოცხადდა. რაც მომავალში მის ანექსიას განაპირობებდა ამ უკანასკნელის მხრიდან (1783 წ. ყირიმი რუსეთმა შეიერთა). ყირიმელი თათრები კი არ ისვენებდნენ და აცხადებდნენ – ჩვენ ფადიშაჰის

(სულთნის) გარეშე ცხოვრება არ შეგვიძლიაო, რადგან გრძნობდნენ მოახლოებულ რუსულ საშიშროებას. ანატოლიაში თავმოყრილ ჯარებს კი დახმარება უნდა აღმოეჩინა ყირიმელი თათრებისათვის.

თუ ოსმალეთს ანატოლიაში თავმოყრილი ჯარების გადასროლა სურდა ბასრა-ბაღდადის მიმართულებით, ამის შესანიშნავი მომენტი მას მიეცა 1778 წლის გაზაფხულზე, როდესაც ქერიმ-ხანი გარდაიცვალა და ირანში არეულობა დაიწყო.

ქართლ-კახეთის მნიშვნელობა ოსმალეთისათვის და ის, თუ რამდენად იყო იძულებული ოსმალეთი ანგარიში გაეწია ერეკლე II-სთვის, იქიდანაც ჩანს, რომ დივან-ჰუმანიუმში წამოიჭრა საკითხი ერეკლესათვის და მისი ქვეშევრდომი მთავრებისათვის გაეგზავნათ ორ-ორი ათასი ცხენი და აღმასებთ შექცული თითო ხანჯალი, მაგრამ საბოლოოდ უარი თქვეს ამ განზრახვაზე, ვინაიდან დარწმუნებულნი არ იყვნენ ერეკლე II-ის ლოიალობაში. თანხებისა და ხანჯლების მაგივრად ერეკლეს შეუთვალეს, რომ ოსმალეთს არავითარი მტრული განზრახვა არა აქვს საქართველოს მიმართ და არაფერს მოიმოქმედებს, თუკი საამისო საბაბს თვით ერეკლე არ მისცემსო (სტახივი, 1778: ფ.653; გვ. 483).

სოლომონმა თავისი ელჩობის ნამდვილი მიზნები რუსეთის ხელისუფლების წარმომადგენელს გაუმხილა, რაც რუსეთის ინტერესებს ემთხვეოდა. ეს ინტერესები კი მოითხოვდა, რომ არ დაეშვა ოსმალეთისა და ქართლ-კახეთის დაკავშირება, ამ კავშირის საწინააღმდეგო იარაღად როგორც სოლომონს, ასევე რუსეთს, ქართლის ტახტის პრეტენდენტი ალექსანდრე ბაქარისძე მიაჩნდა.

ჩვენ მიერ ზემოთ გამოთქმული ვარაუდის სასარგებლოდ ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ რუსეთ-ოსმალეთის 1768-1774 წლების ომის დროს სამხრეთ საქართველოს ტერიტორიებზე პრეტენზია (აშკარად თუ ფარულად) სოლომონსაც ჰქონდა. ამასთანავე, ქართლ-კახეთ-ოსმალეთის ხელშეკრულების ჩვენეული ინტერპრეტაციით სოლომონს და სულეიმან ფაშას გაღიზიანების საფუძველი აშკარად ჰქონდათ, ვინაიდან ერთიც და მეორეც ერეკლეს საკუთარი ტერიტორიების მიმტაცებლად თვლიდნენ. რაც შეეხება სოლომონს, მისი შიშის ხარისხი უფრო მაღალი უნდა ყოფილიყო, ვინაიდან ერეკლე II ერთი მხრივ, მისი აზრით, იმერეთის მიწების მიმტაცებელი შეიძლებოდა გამხდარიყო, და,

მეორე მხრივ, მისი საპრეტენზიო ტერიტორიის, ისტორიული სამცხე-საათაბაგოს მფლობელად იყო აღიარებული.

დასკვნა. ამრიგად, ბესიკის ირანში დიპლომატიური მისიის მთავარი ამოცანა იყო აღიად-ხანთან მოლაპარაკება, ალექსანდრე ბატონიშვილის იმერეთში ჩამოყვანა, ქართლში აჯანყების ორგანიზება, ერეკლეს ტახტიდან ჩამოგდება და ალექსანდრე ბაქარის ძის გამეფება. ცხადია, ამისათვის ხელი უნდა შეეწყო გილანის ხანს და მის მიერ ორგანიზებულ დაღესტნელ ლეკთა რაზმებს. მაგრამ ერეკლე II-ის მოქნილმა და შორსმჭვრეტელმა პოლიტიკამ ქართლ-კახეთის სამეფოს თავიდან ააცილა კარსმომდგარი საშიშროება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბარათაშვილი, 1983: იესე ბარათაშვილი ცხოვრება ანდერძი, ქართული პროზა, ტ V, თბ., 1983.
2. ბერძენიშვილი, 1973: ბერძენიშვილი ნ., საქართველოს ისტორიი საკითხები, ტ VI თბ., 1973.
3. ბროსე, 1861: Броссе М. Переписка Грузинских царей с Российскими государями, СПб, 1861.
4. კაკაბაძე, 1991: კაკაბაძე ს., კრწანისის ომი, თბ., 1991.
5. მაჭარაძე, 1968: მაჭარაძე ვ., ბესიკი დიპლომატიურ სარბიელზე, თბ., 1968.
6. სამსონაძე, 2003: სამსონაძე, მ. საქართველოს პოლიტიკური გაერთიანების ცდები XVIII ს-ის II ნახევარში, საისტორიო აღმზნახი „კლიო“, № 19, თბ., 2003.
7. საქართველოს ისტორია, 2012: საქართველოს ისტორია უძველესი დროიდან XX ს-ის ბოლომდე. ტ. III, თბ., 2012.
8. სტახიევი, 1778 - АВПР, 1778-АВПР, ф. 653, Архив Стахиева, 1778.